

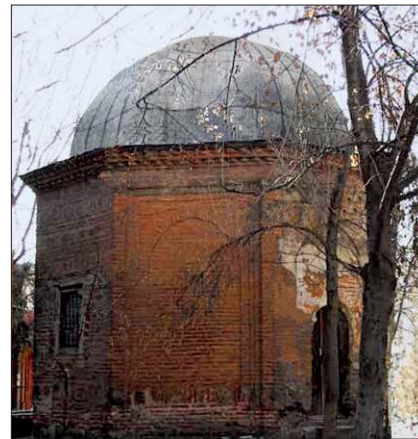
dayanan Halil Paşa ile iktidar mücadelesini bir ölçüde II. Mehmed'in tahtını sağlama almak niyetiyle sürdürmeye çalıştı; ancak Halil Paşa'nın gizli desteğiyle patlak veren yeniçeri isyanı sırasında (1446, Buçuktepe Vak'ası) başlıca hedef haline gelmekten kurtulamadı. Evi yağmalandı. Kendisi de güçlükle kaçarak II. Mehmed'in yanına sığındı. Yeniçeriler onu, hem maaşlarla ilgili uygulamaları dolayısıyla hem de 1442'deki Erdel seferi sırasında yaşanan bozgunda yeniçerileri kasten kırdırmakla suçluyorlardı. II. Murad'ın yeniden tahta çıkması ve II. Mehmed'in Manisa'ya gönderilmesi esnasında Halil Paşa'nın da telkiniyle görevinden alındı. Bu tarihten itibaren 1451'de II. Mehmed tekrar tahta çıkınca ya kadar geçen sürede nerede olduğuna dair kaynaklarda bilgi bulunmaz. Ancak II. Mehmed'in tahta çıkışı sırasında onun "atabeyi" olarak yanında bulunduğu ve Edirne'ye geldiğine dair kayıtlar, bir süre saklandıktan sonra Manisa'ya gittiğini ve Mehmed'in lalası olarak orada kaldığını düşündürür.

Şehâbeddin Paşa, ikinci vezir sıfatıyla bundan sonra II. Mehmed'in siyasi faaliyetlerinde Zağanos Paşa ve Molla Gürânî ile birlikte hareket ederek hayli etkili oldu. İstanbul'un fethi konusunda II. Mehmed'i sürekli destekledi. II. Mehmed'in ilk askerî harekâtı olan Karaman seferi dönüşünde yeniçerilerin tehditleri karşısında Turahan Bey ile birlikte bazı tedbirler aldı, hatta bir kaynakta belirtildiğine göre bu ikisi padişahı yatıştırıp yeniçerilerin isteğini ona kabul ettirmiş, bir diğer kaynağa göre ise aksine onların sert bir şekilde cezalandırılması için padişaha baskı yapmıştı. Kuşatma hazırlıkları sırasında Rumelihisarı'nın inşasında diğer paşalarla birlikte görevlendirildi. Kuşatmanın kritik anlarında II. Mehmed'i devamlı şekilde destekledi ve yakın ekibi içinde yer aldı. Savaş planlarının yapılmasında ve kuşatmayla ilgili alınan tedbirlerde etkili rol oynadı. Fetihten sonra gerek Çandarlı Halil Paşa'nın idamı gerekse İstanbul'un idaresi konusunda muhtemelen II. Mehmed'le anlaşmazlığa düştü. Aşıkpaşazâde, İstanbul'un iskânı için dağıtılan evlerden kira alınması hususunda padişahın kararını değiştirttiğini, ancak ondan sonra gelenlerin bunu yeniden II. Mehmed'e kabul ettirdiklerini yazar (*Târih*, s. 193). II. Mehmed, Halil Paşa'nın idamının ardından oluşan tepkileri yatıştırmak için çevresindeki yakın adamlarını birer birer tasfiye ederken ilk iş olarak yaşı hayli ilerlemiş olan Şehâbeddin Paşa'yı görevden alıp 857 yılı içinde (1453

sonbaharı) emekliye sevketti. Filibe'ye giden Şehâbeddin Paşa hayatının bundan sonraki kısmını orada geçirdi. Ölüm tarihi bilinmiyorsa da Filibe'ye gittikten sonra çok fazla yaşamadığı tahmin edilebilir.

Şehâbeddin Paşa'nın Bursa, Edirne ve Filibe'de bazı eserler yaptırdığı bilinmektedir. Bursa'da bir çeşme, Edirne'de üç mescitle bir cami, köprü ve hamam inşa ettirdiği belirtilir. Kayıtlarda Edirne'de kendi adını taşıyan üç mahalleye rastlanır (Gökbilgin, s. 43, 48, 56). Bu mahallelerin birinde bulunduğu anlaşılan camisi (Kırsal Cami) kitâbesine göre 840 (1436-37) yılında yapılmıştır. Diğer mescidler mahalle mescidi olup günümüze ulaşmamıştır. Bunlardan Kavaklı Mescidi'nin adı geç tarihli kaynaklarda geçer. Saraçhane Köprüsü de denilen köprünün yapım tarihi kitâbesinde 855 (1451) olarak kayıtlıdır. Yine günümüze ulaşmayan bir cami kitâbesinde adının "Elhac Şehâbeddin b. Abdullah" şeklinde zikredildiği belirtilir, ayrıca köprü kitâbesinde "el-vezîrül-'a'zam" unvanına rastlanır. Bütün bunlar Şehâbeddin Paşa'nın Edirne'nin imarında önemli rol oynadığına işaret eder. Fâtih Sultan Mehmed'in yaptırdığı Yeni Saray yakınlarında kendi adını taşıyan bir mahalle kurması bu bakımdan dikkat çekicidir. Diğer mahallesinin Çukurbostan mevkiinde olduğu belirtilmiştir. Filibe'deki cami, medrese, hamam, han ve imaretten oluşan külliyesi bugüne intikal etmiştir. Buradaki türbenin ona ait olduğu düşünülür. Kitâbesine göre 848'de (1444-45) inşa edilen cami Balkanlar'ın en büyük zâviyeli camisidir. Buraya ait vakıflar Filibe, Edirne ve Malkara'dan

Filibe'de Şehâbeddin Paşa'ya ait olduğu kabul edilen türbe

tahsis edilmiştir. Malkara'daki bedesten, kervansaray ve dükkânlar külliyesinin vakıfları arasında yer alır.

BİBLİYOGRAFYA :

Gazavât-ı Sultân Murâd b. Mehmed Hân (nşr. Halil İnalıcık – Mevlüd Oğuz), Ankara 1978, s. 12, 14, 31, 37-38, 43, 56-67; Gelibolulu Zaîfî Muhammed, *Gazavât-ı Sultân Murâd Hân* (haz. Mehmet Sarı, doktora tezi, 1994), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 287; Doukas, *Tarih: Anadolu ve Rumeli, 1326-1462* (trc. Bilge Umar), İstanbul 2008, s. 202; Aşıkpaşazâde, *Târih* (Atsız), s. 181-182, 193, 242; *Oruç Beğ Tarihi: Giriş, Metin, Kronoloji, Dizin, Tıpkıbasım* (haz. Necdet Öztürk), İstanbul 2007, s. 61-62, 66, 69-71, 77-78, 113; Neşrî, *Cihannümâ* (haz. Necdet Öztürk), İstanbul 2008, s. 290, 295, 309, 315, 385; İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, VII. Defter, s. 2, 18, 21, 34, 149; *Laonikos Chalkokondyles'in Kroniği ve Değerlendirilmesi (V.-VII. Bölümler)* (haz. Ferhan Kırıldökme Mollaoğlu, doktora tezi, 2005), AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 80-82; Âlî Mustafa Efendi, *Künhü'l-ahbâr* (Tıpkıbasım), Ankara 2009, vr. 81^b; Gökbilgin, *Edirne ve Paşa Livâsı*, s. 43, 48, 56, 255-261; Halil İnalıcık, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I*, Ankara 1954, s. 84-86, 95-96; Fr. Babinger, *Aufsätze und Abhandlungen zur Geschichte Südosteuropas und der Levante*, München 1962, I, 144; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi II*, s. 400-402, 468, 477-480, 522; İbrahim Sezgin, "Filibe'deki Şehâbeddin Paşa Vakıfları", *Uluslararası Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Türk-Bulgar İlişkileri Sempozyumu, Bildiriler*, Eskişehir 2005, s. 347-353; Feridun M. Emecen, *Fetih ve Kıyamet*, İstanbul 2012, bk. İndeks.

FERİDUN EMECEN

ŞENEVÂNÎ (الشنواني)

Şihâbüddin Ebû Bekr b. İsmâil
b. Ömer b. Ali b. Vefâ'
eş-Şenevânî et-Tûnisî
(ö. 1019/1611)

Arap dili âlimi.

959 (1552) yılında Mısır'ın Menûfiye eyaletine bağlı Şenevân (Şinvân) beldesinde doğdu. Tunus asıllıdır. İlk öğrenimini Şenevân'da yaptıktan sonra yüksek öğrenimini Kahire'de tamamladı. Hocaları arasında İbn Kâsım el-Abbâdî, Şemseddin Muhammed b. Ahmed er-Remlî, Şemseddin el-Hafâcî, Yûsuf b. Zekeriyâ el-Mağribî, İbn Hacer el-Heytemî, Burhâneddin İbrâhim b. Abdurrahman el-Alkamî gibi âlimler görülür. İbn Kâsım el-Abbâdî, Şenevânî'nin hem ilk hocası hem de ilmî kişiliği üzerinde en etkili olan şahsiyettir. Uzun yıllar Kahire'de özellikle dil ilimleri alanında ders veren Şenevânî birçok öğrenci yetiştirdi ve bunlardan bazıları devirlerinin önde gelen âlimleri arasında yer aldı. Şehâbeddin Ahmed el-Guneymî, Nûreddin el-Halebî, Yûsuf b. Abdullah el-

Kaysî, Âmir eş-Şebrâvî, kız kardeşinin oğlu Şehâbeddin el-Hafâcî, Yûsuf b. Muhammed el-Fişî, Hayreddin er-Remlî, İbrâhim b. Muhammed el-Meymûnî ve Mustafa b. Kâsım el-Halebî talebeleri arasında sayılır. Hayatının sonuna kadar Kahire'de ders okuttu ve medrese hocalığı dışında başka bir görev almadı. Üç yıldan fazla süren bir felcin ardından 3 Zilhicce 1019 (16 Şubat 1611) tarihinde vefat etti ve Kahire'de Mucâvirîn Mezarlığı'na defnedildi.

Kaynaklarda Şenevânî son derece zeki, alçak gönüllü, çalışkan, sabırlı, ilme meraklı ve araştırmacı kimliğiyle tanıtılır. Dinî ve edebî ilimlerde geniş bilgisinin yanı sıra onun esas ilgi alanı sarf, nahiv ve belâgat-tı. Bundan dolayı döneminde "nahivcilerin imamı, asrının allâmesi" gibi nitelemelerle övülmüştür. Nahiv ekolleriyile bunların farklı görüşlerini iyi bilir, gramer meselelerinin şevâhidi (eserlerden alınan örnekler) konusunda otorite kabul edilirdi. Bu sebeple de "zamanının Sibeveyhi'si" diye anılır, Müberred'e ve Halîl b. Ahmed'e benzetilirdi. Aynı zamanda şair olan Şenevânî'nin bazı şiirlerini Hafâcî nakletmiştir (*Habâya'z-zewâyâ*, Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 1720, vr. 132^a).

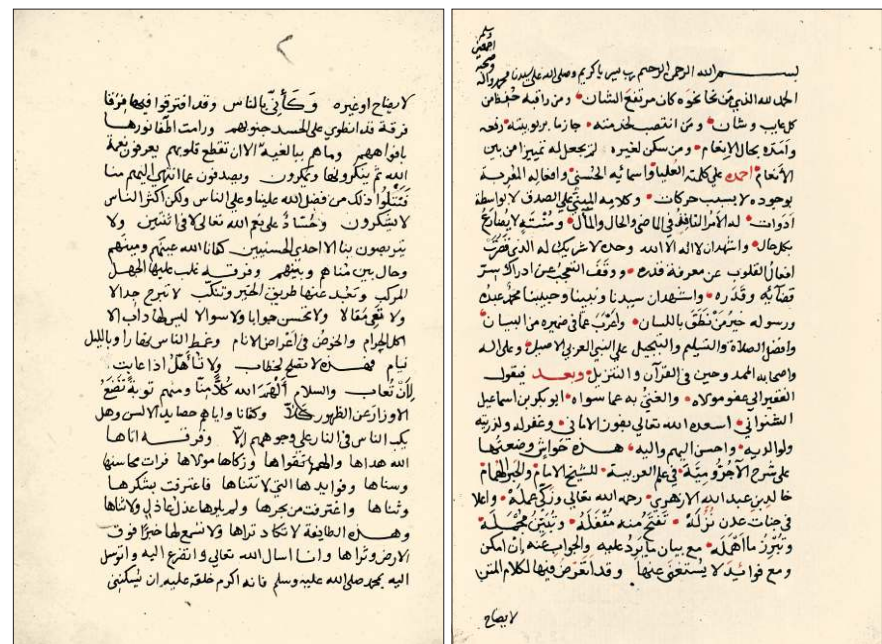
Eserleri. Gramer. Şenevânî, Osmanlı döneminde yaygın olan telif geleneğine uyarak Arap gramerine dair muhtasar medrese kitapları üzerine şerh ve hâşiye türü eserler yazmıştır. 1. *ed-Dürerü'l-behiyye 'alâ Şerhi'l-Ezheriyye* (*Hâşiye 'alâ şerhi'l-Muḳaddimetü'l-Ezheriyye*). Hâlid el-Ezherî'nin kendi eseri *el-Muḳaddimetü'l-Ezheriyye fî 'ilmi'l-'Arabiyye* üzerine yazdığı şerhin hâşiyesidir (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 2915; Melik Suûd Üniversitesi Ktp., nr. 7355). Saîd Süleyman Saîd Matar Ezher Üniversitesi Arap Dili Fakültesi'nde (Benîn) eseri doktora tezi olarak neşre hazırlamıştır (2005). 2. *Hidâyetü üli'l-elbâb ilâ Mûşili't-tullâb ilâ Kava'idü'l-î'râb* (*Hâşiye 'alâ Mûşili't-tullâb*). İbn Hişâm'ın *el-î'râb 'an kavâ'idü'l-î'râb* adlı eserine dair Hâlid el-Ezherî'nin kaleme aldığı şerhin hâşiyesidir (Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, nr. 430, 436, 706, 9005; *Hâşiyetü's-Şenevânî 'alâ Şerhi Muḳaddimetü'l-î'râb* adıyla nşr. Muhammed eş-Şemmâm, Tunus 1373, 1393). Muhammed Âşûr Muhammed Hasan eserin ilk cildini, Mâhir Abdülganî Abdülkerîm de II. cildini Ezher Üniversitesi'nde yüksek lisans tezi olarak neşre hazırlamışlardır (1981-1982). 3. *Hâşiye 'alâ Evḳâhi'l-me-sâlik ilâ Elfiyyeti İbn Mâlik*. İbn Mâlik'in meşhur eserine İbn Hişâm'ın yazdığı şerhin hâşiyesidir (Dârü'l-kütübî'l-Misriyye,

nr. 1301, 12032). 4. *el-Mevâhibü'r-raḥ-mâniyye li-tullâbi'l-Âcurrûmiyye*. İbn Âcurrûm'un *el-Muḳaddimetü'l-Âcurrûmiyye* adlı eserinin şerhidir (Melik Suûd Üniversitesi Ktp., nr. 503; Melik Abdülazîz Üniversitesi Ktp., nr. 656). Eserin çeşitli bölümlerini Muhammed b. Suûd İslâm Üniversitesi'nde Meymûne bint Ahmed Saîd el-Fütâvî (1417) ve Ahmed b. Muhammed el-Udayb (1428) doktora tezi, Ömer Yûsuf Ahmed de (1433) yüksek lisans tezi olarak neşre hazırlamışlardır. 5. *ed-Dürretü's-Şenevâniyye 'alâ Şerhi'l-Âcurrûmiyye*. İbn Âcurrûm'un *el-Muḳaddimetü'l-Âcurrûmiyye*'si için Hâlid el-Ezherî'nin kaleme aldığı şerhin hâşiyesidir (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 6117; Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 3258; Melik Suûd Üniversitesi Ktp., nr. 987). Şenevânî, önce *el-Fevâ'idü's-Şenevâniyye* (*el-Hâşiyetü'l-kubrâ*; *el-Mektebetü'l-Ezheriyye*, nr. 203/32, 2259/333, 3292, 3346/520) adlı bir hâşiye yazdığını, ancak talebelere uzun geleceğini düşünerek eserini yarı yarıya kısalttığını belirtir. 6. *Hidâyetü mücibi'n-nidâ ilâ şerhi Kaṭri'n-nedâ*. İbn Hişâm'ın nahve dair meşhur eserine yazılmış bir şerhtir (Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, nr. 989, 1341; Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, nr. 118; Dârü'l-kütübî'l-vataniyye / Tunus, nr. 3817). 7.

Minhâcü'l-hüdâ ilâ Mücibi'n-nidâ ilâ şerhi Kaṭri'n-nedâ. İbn Hişâm'ın nahve dair eserine Cemâleddin Abdullah b. Ahmed el-Fâkihî'nin yazdığı şerhin hâşiyesidir (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 2929; *el-Mektebetü'l-Ezheriyye*, nr. 2480/362, 7570/970). 8. *el-Menâhilü's-şâfiyye 'alâ'l-Menâhici'l-kâfiyye fî şerhi's-Şâfiyye*. İbnü'l-Hâcib'in sarfa dair eserine Zekeriyâ el-Ensârî'nin yazdığı şerhin hâşiyesidir (Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, nr. 45, 46). Şenevânî'nin kaynaklarda adı geçen nahivle ilgili diğer bazı eserleri de şunlardır: *Hâşiye 'alâ şerhi's-Şüzûr* (yine İbn Hişâm'ın nahve dair *Şüzûru'z-zehab*'i için yazdığı şerhin hâşiyesidir); *Hâşiye 'alâ metni't-Tavzîh* (İbn Hişâm'ın *el-î'râb 'an kavâ'idü'l-î'râb* adlı eserine Mahmûd b. İsmâil b. Abdullah el-Harpûtî'nin yazdığı *et-Tavzîh/Tavziḥu'l-î'râb* adlı şerhin hâşiyesidir).

Diğer Eserleri. 1. *Hilyetü ehli'l-kemâl bi-ecvibeti es'ileti'l-Celâl*. Şenevânî'nin çalışmaları arasında özgün bir nitelik taşıyan bu eser Celâleddin es-Süyûtî'nin Arap dilindeki hece harflerinin menşei, ortaya çıkışı, isimleri, sayıları, i'rabları ve bu bağlamda "ebced, hewez, hutî..." gibi isimlerin mânasıyla bunların nereden geldiği gibi hususlarda çağdaş olan dil âlimlerinin yönelttiği yedi soruya müellifin verdiği ce-

Şenevânî'nin *ed-Dürretü's-Şenevâniyye 'alâ Şerhi'l-Âcurrûmiyye* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 3258)

vaplarla sonundaki "hâtîme", "fâide" ve "hâtîmetü'l-hâtîme"den meydana gelmektedir. Çeşitli kütüphanelerde yazma nüshaları bulunan eser Mehmet Yavuz tarafından yayımlanmıştır (*Hilyetü ehli'l-kemâl bi-ecvibeti es'ileti'l-Celâl [Fi ħurûfi'l-hicâ']*: Metin-İnceleme, İstanbul 2008). **2.** *Ḳurratü 'uyûni zevi'l-efhâm bi-şerhi Muḳaddimeti Şeyhülislâm* (Kâdî Zekeriyâ). İbnü'l-Cezerî'nin tecvide dair *el-Muḳaddimetü'l-Cezeriyye* adlı manzum eseri üzerine Şeyhülislâm Zekeriyâ el-En-sârî'nin kaleme aldığı *ed-Deḳâ'ıku'l-muḥkeme fi şerhi'l-Muḳaddime* adlı şerhin hâşiyesidir (Dârü'l-kütübü'l-Mısriyye, nr. 185, 637, 639, 23036). **3.** *eṭ-Ṭavâli'u'l-münîre 'alâ besmeleti 'Amîre*. Şeyh Amîre diye bilinen Şehâbeddin Ahmed el-Burulusî'nin *Şerhu'l-besmele ve'l-ḥamdele* adlı eserinin hâşiyesidir (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 350, 240 varak). **4.** *eş-Şihâbü'l-hâvî 'alâ 'Abdirra'ûf el-Ġâvî el-Münâvî*. Şenevânî'nin hocası olan İbn Kâsım el-Abbâdî'nin sahâbîlere dair bir eserine Muhammed Abdürreûf el-Münâvî'nin yönelttiği itirazlara reddiyedir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1068). **5.** *Şerhu Manzûmeti'l-Aḳfehîsî*. Akfehîsî'nin fıkha dair *Manzûme fi'l-ma'füvvât* adlı eserinin şerhidir (Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 394).

BİBLİYOGRAFYA :

Şenevânî, *Hilyetü ehli'l-kemâl bi-ecvibeti es'ileti'l-Celâl* (nşr. Mehmet Yavuz), İstanbul 2008, neşreden giriş, s. 27-46; *Keşfü'z-zunûn*, I, 124; II, 1036, 1068, 1117, 1797-1798; Hafâcî, *Reyhânetü'l-elibbâ*, II, 101-103; a.mlf., *Ḥabâya'z-zevâyâ fimâ fi'r-ricâl mine'l-beḳâyâ*, Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 1720, vr. 131^a-132^a; Muhibbî, *Ḥulâsatü'l-eser*, I, 79-81; Brockelmann, *GAL*, II, 367; *Suppl.*, I, 523; II, 111, 394; İzzâhu'l-meknûn, I, 420; II, 38, 225, 590; *Hediyetü'l-'ârifin*, I, 239; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, II, 283; III, 59; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), II, 62-63; Şevkî Dayf, *el-Medârisü'n-naḥviyye*, Kahire, ts. (Dârü'l-maârif), s. 361; Abdülkerîm Muhammed el-Es'ad, *el-Vasîṭ fi târihi'n-naḥvi'l-'Arabî*, Riyad 1413/1992, s. 238; Muhammed et-Tantâvî, *Neş'etü'n-naḥv ve târihu eşheri'n-nüḥât*, Beyrut 1997, s. 177; Selami Bakırcı – Kenan Demiryak, *Arap Dili Grameri Tarihi*, Erzurum 2001, s. 155-156; Abdullah b. Mustafa eş-Şinkitî, *İhtiyârâtü Ebî Bekr eş-Şenevânî ve ârâ'ühü'n-naḥviyye fi kitâbihi ed-Dü-rerü'l-behiyye 'alâ Şerhi'l-Acurrümüyye* (yüksek lisans tezi, 1429), Câmîatü Ümmi'l-kurâ.

MEHMET YAVUZ

ŞENTERÎNÎ, Ebû Bekir

(bk. İBNÜ'S-SERRÂC eş-ŞENTERÎNÎ).

ŞEREFKENDÎ

(bk. HEJÂR).

ŞERİF, Miyân Muhammed (ميان محمد شريف)

(1893-1965)

İslâm düşünce tarihi
ve felsefe çalışmalarıyla tanınan
Pakistanlı fikir adamı.

Okul kayıtlarına göre, 28 Şubat 1893'te Lahor'da doğdu. O dönemde Hindistan'ın siyasal ve kültürel hayatında etkili olmuş bir aileye mensuptur. İlk öğrenimini köyünde yaptı. 1910'da Lahor'daki Islamia and Model High Schools'tan mezun oldu. Bu yıllarda ortaya çıkan veba salgınında annesini ve iki kardeşini kaybedince kısa süreli bir ruhî çöküntü yaşadı. Meşhur Şâ-lîmâr Bahçesi'ne yakın bir çevrede huzurlu bir ev ortamında yetişmesi sayesinde buhranı çabuk atlattı. Yaşadığı çevre şahsiyetinde ve ileride estetik üzerine eserler yazmasında etkili oldu. Üniversite öğrenimi için önce Aligarh'a giderek Allahâbâd Üniversitesi bünyesinde Seyyid Ahmed Han tarafından kurulan ve modernist İslâm telakkisiyle bilinen Mohammedan Anglo-Oriental College'a (M. A.-O. College, daha sonra Aligarh Muslim University) kaydoldu. Burada Farsça, Arapça ve felsefe öğrenimi gördü. 1914'te mezun olunca İngiltere'ye giderek Cambridge University'ye girdi. Burada W. R. Sorley'den etik ve etik tarihi, G. E. Moore'dan psikoloji, D. E. Johnson'dan mantık dersleri aldı. Başarılı bir öğrenci olmasına rağmen tahsilini bırakarak 1916'da Hindistan'a dönmek zorunda kaldı.

Hindistan'daki dinî ve içtimâî problemlerin çözümünde aktif rol üstlenen Şerîf, daha üniversitede iken Aligarh Muslim University'nin kurulması için Ağa Han tarafından başlatılan yardım kampanyasına katılarak Muzafferğarh ve Mülta'n bölgelerinden 100.000 rupiden fazla para topladı. Öte yandan Hinduizm'in etkisiyle dul kadınlarla evlenmemeyi âdet haline getiren Hindistanlı müslümanlara bir tepki olarak 1917'de iki çocuklu dul bir kadınla evlendi ve eşinin peçesini açtırdı. Aynı yıl M. A.-O. College'ın Felsefe Bölümü'nde ders vermeye başladı. Burada bölüm başkanlığı, üniversite genel sekreterliği ve rektör yardımcılığı görevlerinde bulundu; altı yıl Hindistan Üniversiteler Arası Kurul üyeliği yaptı. Muslim University Games Committee (1920-1926), University Sports Club (1920-1944) ve United Provinces Olympic Association (1920-1928) gibi kuruluşların başkanlık veya sekreterliğini üstlendi. Özellikle bir idareci olarak Aligarh Muslim

University'yi geliştirmeye çalıştı ve Cambridge University'de gördüğü bazı yenilikleri burada uyguladı. İlmî çalışmalarına engel olduğu gerekçesiyle 1938'de idarî vazifelerini bırakıp bir süre tamamen akademik çalışmalara yöneldi.

Muhammed Şerîf, 1944'ten itibaren Aligarh Muslim University'de üstlendiği araştırma direktörlüğü yanında Delhi, Pencap ve Allahâbâd üniversitelerinde hocalık yaptı. Indian Philosophical Congress'te önce Metafizik bölüm başkanlığına (1936), ardından İslâm Felsefesi bölüm başkanlığına (1942) seçildi. 1945'te kongrenin ilk müslüman genel başkanı oldu. The Academy of Research (Arts and Science) of the All-India Muslim Educational Conference adlı kuruluşun başkanlığını yürüttü (1945-1948). Bu yıllarda siyasî faaliyetlerde de bulundu ve Pakistan'ın kurulmasını destekledi; Hindistan Müslümanları Birliği adına geniş çaplı propaganda faaliyetlerine katıldı. 1947'de Hindistan'ın bölünmesinden kısa bir süre sonra Pakistan'a göç ederek memleketi Lahor'a yerleşti. Burada The Pakistan Civil Service Academy (1949-1951), Pencap University (1951-1956), Lahor Islamia College'da (1952-1956) hocalık ve yöneticilik yaptı. 1954'te Pakistan'ın bilim ve kültür hayatıyla millî düşüncelerinin gelişmesine katkı sağlamak amacıyla Pakistan Philosophical Congress'i oluşturdu ve 1955'te bu kuruluşun genel başkanlığına seçildi. 1959'dan itibaren Lahor'da Institute of Islamic Culture'ın müdürlüğünü üstlendi. Ayrıca Hindistan Uluslararası Felsefe Akademisi'nde kurucu-mütevelli, Amerikan Felsefe Derneği Pasifik Bölümü'nde üye, Hindistan Felsefe, Psikoloji ve Fizik Araştırmaları Kurumu'nda onursal araştırma danışmanı, Paris Uluslararası Felsefe Dernekleri Federasyonu'nda yönetici olarak bulundu. *Iqbal* dergisinde editörlük (1952-1965), *The Pakistan Philosophical Journal*'da (1957-1965) ve Institute of Islamic Culture'ın aylık *Thagafat* dergisinde (1960-1965) başeditörlük, *Tahzibul Akhlaq* dergisinde editörler kurulu başkanlığı (1964-1965) yaptı. Bu görevi sırasında 11 Aralık 1965'te öldü.

Miyân Muhammed Şerîf, başarılı bir eğitimci ve akademisyen olmasının yanında önemli eserler de kaleme almıştır. Eserlerinde Batı düşüncesinin etkileri görülür. Aligarh'daki üniversite öğrenimi sırasında ampirik idealizmi benimsemiş, Cambridge'de G. E. Moore ve Bertrand Russell'in etkisiyle realizme yönelmiş, Hindistan'a döndükten sonra diyalektik monadizm